

A bor, az új líra

és a költő

Írta: Relle Pál

A zirodalom kertjének legérzékenyebb virága a líra és legérzékenyebb kertésze a lírikus. Minden kis fényrengésre, árnyékzuhanásra, időváltozásra, a legkisebb szellőre mindennél és mindenkinél jobban is reagál. A líra az irodalom szeizmográfja, s a költő a tú rajta, mely az élet legkisebb rezzenéseit, a világ legapróbb hangulatdetonációit, a legcsendesebb lélekrengéseket és gondolatkitöréseket is pontosan jelzi, sokszor előre érzi, vagy legalább is elébe vág kortársainak a megérzésben. Korával senki se függ bensőbbben és szubjektívebben össze a lírai költőnél, se a regényíró, se a drámaíró. Csak a kort kell pontosan analizálni, amelyben élünk és már megkapjuk az eredményt: a lírai költő természetrajzát, a feleletet arra a kérdésre, hogy milyen legyen az új líra megszólaltatója?

Sajnos, az elmélet kényelmét rengeteg mellékkörülmény zavarja. Ilyen elsősorban a kor-analizálás. Ha ma ezt a kort tíz életkémikus lombikjába vetem, bizonyos, hogy tíz vegyképletet kapok. Az egyik pontosan kimutatná, hogy ez a rideg realitások kora, a másik, hogy a szélhámossággal határos irrealitásoké. Lenne olyan, aki pontosan megállapítaná, hogy korrunk, mely a fel- és lemenő karrierek legizgalmasabb és legváltozatosabb fejezetét írta a történelem annaleseibe, az emberiség históriájának legromantikusabb

korszaka, melynek kék virágját csak a közelség színvakságából nem látjuk még tisztán. Az ilyen és hasonló ellentmondások nagyon megnehezítik az új költő determinálását.

És azonkívül: kor. Mi az, hogy: kor? A világtörténelem csak beszél korokról, de egységes kor nincs és nem is volt. Csak kordomináns van, amelynek aztán egy időszakon belül alávetnek mindent és mindenkit. Azt mondom, hogy renaissance és a Mediciek, Borgiák, vagy Sforzák bíborbársonyába, amelyet a németek, angolok, franciák és még néhányan dicséretre méltó kultúrfürgeséggel szabtak testükre, belebugyolálom a sziámi négert, a balkáni komitácit, vagy a spanyol pirátát csak azért, mert történetesen akkor éltek, amikor Raffael festett, Petrarca énekelt, Bramante épített és Macchiavelli forgatta a politika díszköpenyegét. Tegyük fel, hogy közös nevezőre hozom ezt a kort, a miénket, mert hiszen minden kor-nak vannak közösségei. Mit értem el? Lehet, hogy minden kor egyugyanazon anyagból formálódik, de kaméleon-anyagból, mely annyi színben játszik, ahány felől nézzük.

Mondjuk, hogy megállapodunk a kor karakterisztikonjában, Mi történik ezzel, ha kontinensekre, vagy még inkább ha egyes országokra szűkítjük. A kor bélyege Amerikában, vagy Európában aligha egy nyomdából került ki. Vagy képzeljük el a kortörté-
nész fényképfelvételét, melyet, teszem, Franciaországról és Magyarországról készített. Ki hinné el akár csak ötven év múlva is, hogy az egy történelmi pillanatban készült. A táj-, tónus-, atmoszférikus- és

kultúrfotográfiai különbségek, azt hiszem, nagyon megzavarnák a kései szemlélőt.

Aki a zenekarhoz közel ül, a hangszerektől nem hallja az előadott művet. Így vagyunk és voltunk minden kor-orchesterrel. Túlközel, sőt benne ülünk és hiába fülelünk, a história közeli harsogásából, a körülöttünk zúgó életkakofóniából sohasem tudjuk, vagy legalább is idején nem tudjuk kihallani a vezérmotívumot, mely a kor lírája, vagy akárcsak egy tiszta futamát, mely az új költőt perszónifikálja. De ezenkívül: a költő egyéniség, külön világ, mely önmagát teremti, az élet membrája, akinek a hangrezgéseit ia szívünkkel és az értelmünkkel is csak későn tudjuk felfogni, de semmiesetre se logikai termék, főleg pedig nem a történelmi következtetés homunkulusza.

A költő jön, egyszer csak itt van és rendszerint annyira meglep bennünket, hogy nem tudunk, de nem is akarunk hinni érkezésének. Ez így volt Adyval és így lesz azzal is, aki utána jön. Merről jön, milyen úton, iaz Ady árnyékos magyar útján, óceánjárón, vagy repülőgépen? Ki tudja? Csak remélnünk lehet, hogy nem kell még tíz évig várunk rá. Nagyon nagy szükségünk van a költőre. A kor tombol körülöttünk és ebből a zűrzavarból nem tudjuk kivonatolni a költőt. Magától kell és fog jönni. Mert a költő a kor hármas egysége: hall, lát és érez. Mi pedig hallani akarjuk végre, hogy miben élünk, végre látni akarjuk magunkat és tudnunk kell, hogy mi az, ami annyira fáj a szívünknek.

A képzőművészet útjai

Írta: Iványi-Grünwald Béla,
festőművész

*

A művészet jelen problémái sok vonatkozásban a művészet jövőjének kérdésével függnek össze.

Hiszen a művészi harcokban igen gyakran történik a művészet jövőjére való hivatkozás.

Sűrűn hallani, hogy ez vagy amaz a jövő iránya, tehát maguk a művészek is — talán inkább vitáikban, mint alkotásaikban — a jövőre gondolnak. A jövőnek, mint túlértékelt tényezőnek, talán sok esetben zavaró hatása is van

Azt hiszem, sokkal célravezetőbb, ha kissé megállunk a jelenben, még a vitatkozás terén is, hiszen alkotásainkon keresztül úgyis a jelenben élünk. A ma sok új problémát vetett föl, amire régebben nem is gondoltak. Ez figyelmeztetés lehet arra nézve, hogy a jövő művészete nem is az lesz, amire e pillanatban gondolunk. A jövőre való állandó hivatkozás tulajdonképpen merénylet az emberi és az isteni lehetőségekkel szemben, amiknek kiszámítása kissé a régi horoszkóp-csinálók és jóvendőmondók módszerére emlékeztet, nem méltányolva eléggé azokat <a lehetőségeket, amelyekkel a művész, akinek a fantázia az eleme, mindig kell hogy számoljon. Inkább a jelen szempontjai és követelményei szerint *legyen erősebb kontroll, merészség, kiutat teremtő fantázia, mintsem örökös jövőbelátás*. A jelenben iparkodjunk gyönyörű konstrukciókat csinálni s *elképzelni, nem pedig ki-*